

Силабус освітнього компоненту «СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ»

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)
Освітня програма: Середня освіта (Географія.Історія)
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Рік навчання: 2024-2025
Семестр: 1

Структурний підрозділ	археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін
Викладач:	ПІБ: Гуцал Віталій Анатолійович Посада: завідувач науково-дослідної лабораторії археології Науковий ступінь: кандидат історичних наук Вчене звання: доцент E-mail: hutsal@kpnu.edu.ua Робоче місце: навчальний корпус № 2 (вул. Татарська, 14), 6 ауд. (кафедра географії та методики її викладання). Профайл викладача: https://kaf-archives.kpnu.edu.ua/hutsal-v-a/
Лінк на освітній контент дисципліни	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=9816
Статус дисципліни	Обов'язковий освітній компонент професійної підготовки
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	4 кредитів ЄКТС / 120 год.
Мова викладання	Українська
Форми здобуття вищої освіти	Очна, заочна
Політика дисципліни	Академічна доброчесність. Очікується, що роботи здобувачів освіти будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. URL: https://integrity.kpnu.edu.ua/ Відвідування занять. Передбачається, що здобувачі вищої освіти систематично відвідуватимуть лекційні та практичні заняття, проявлятимуть старанність та відповідальність до навчання, вчасно виконуватимуть поставленні завдання, відпрацьовуватимуть пропущені заняття. Неформальна/інформальна освіта. Визнання КПНУ ім. І. Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Положенням про результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти». URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3yK496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view
Що будемо вивчати?	Предметом вивчення освітнього компоненту є хронологія, палеографія, нумізматика, метрологія, сфрагістика, ономастика, археологія.
Чому це треба вивчати?	Метою вивчення освітнього компоненту є формування у здобувачів освіти поглибленого розуміння того, що собою являють такі предмети як хронологія, палеографія, нумізматика, метрологія, сфрагістика, ономастика, археологія, які входять до кола «Спеціальних історичних дисциплін». Відтак

	здобувач освітніх послуг повинен знати світові системи рахунку часу, орієнтуватися у вимірювальних системах країна старого світу, ознайомитися з письмовими пам'ятками, розуміти особливості розвитку грошової системи, знати історію сфрагістичних пам'яток, розуміти походження назв історичних об'єктів, мати уявлення про сучасні методи дослідження археологічних пам'яток.
Яких результатів можна досягнути?	ПРН 01. Знання та розуміння основних концепцій, парадигм, теорії та загальної структури географічної та історичної наук, предмету їх дослідження, місця і зв'язків в системі наук, етапів історії розвитку географії. ПРН 02. Вільне володіння географічною та історичною термінологією і номенклатурою. ПРН 09. Знання основних історичних подій та етапів розвитку світових цивілізацій та території України. ПРН 10. Навики вибору і застосування основних методик та інструментів, які є типовими для різних галузей географії та історії, здійснення стандартних вимірів і спостережень необхідних для формування предметних компетентностей з географії та історії в закладах загальної середньої освіти.
Як можна використати набуті знання та уміння?	ЗК 02 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.. СК 10. Здатність застосовувати прикладні навички роботи з джерелами, що входять у комплекс спеціальних історичних дисциплін..
Зміст дисципліни	Змістовий модуль 1. Тема 1. Історія виникнення й розвитку. Спеціальних історичні дисципліни Тема 2. Способи виміру часу в первісному суспільстві Тема 3. Рахунок часу давніх слов'ян Тема 4. Юліанський і григоріанський календарі Тема 5. Методика перекладу дат Тема 6. Предмет нумізматики і її завдання Тема 7. Грошова система Київської Русі Тема 8. Грошовий обіг в Україні Тема 9. Міри в первісному суспільстві Тема 10. Метрологія Русі IX-XIV ст. Тема 11. Вимірювальні одиниці на українських землях XV-XVIII ст. Тема 12. Історія розвитку письма в давніх цивілізаціях Тема 13. Писемність у східних слов'ян Тема 14. Розвиток кириличного письма Тема 15. Зовнішні ознаки письмових пам'яток XV-XX ст Тема 16. Печатка як історичне джерело Тема 17. Ономастика Тема 18. Прийоми і методи археологічного вивчення пам'яток.
Методи навчання	За джерелом інформації: - словесні: розповідь, пояснення, бесіда; - наочні: ілюстрація, демонстрація, самостійне спостереження; - практичні: вправи, практичні роботи; За ступенем керування здобувачами вищої освіти: - навчальна робота під керівництвом викладача; - самостійна робота з літературними джерелами; - письмова робота, лабораторна робота; Методи стимулювання інтересу до навчання: - навчальні дискусії; - створення ситуацій пізнавальної новизни; - створення ситуацій зацікавленості.
Інформаційне забезпечення	Основна 1. 1. Браславська О. В. Краєзнавство і туризм: навч. посібник. 1. Бондаренко Г. В. Спеціальні історичні дисципліни Навч. посібник. Луцьк, 2015. 420 с. 2. Горохівський П. І. Спеціальні історичні дисципліни Навчальний посібник. Умань: РВЦ «Софія», 2011. 305 с.

3. Гуцал А. Ф. Давні календарі, міри, монети та письмо. Кам'янець-Подільський, Оіюм; 2006. 210 с.
4. Історична наука: Термінологічний і понятійний довідник: Навчальний посібник. Київ, 2002. 320 с.
5. Спеціальні історичні дисципліни: Навч. Посібник. [За ред. В.О.Замлинського, М.Ф. Дмитрієнко]. Київ: НКМ ВО, 1992. С. 350 с.
6. Савчин М.С. Допоміжні історичні дисципліни. Дрогобич, 1995.
7. Історичні дисципліни : довідник : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. [І.Н. Войцехівська (кер. авт. кол.), В.В. Томазов, М.Ф.Дмитрієнко та інші]. Київ. : Либідь, 2008. 520 с.
8. Історична хронологія. Календарні системи світу: Навчальний посібник із спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. [Автор-укладач О.О.Тарасенко]. Київ: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2004.
9. Яременко М. Спеціальні історичні дисципліни: Навчальний посібник. Київ, 2010. 267 с.

Додаткова

1. Археологія України: Курс лекцій. Київ: Либідь, 2005.
2. Булатов С. Антична нумізматики. Загальні проблеми античної нумізматики. Ч. І. Одеса. 2005.
3. Брайчевський М. Римська монета на території України. Київ: Вид-во АН УРСР, 1959.
4. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. Київ: КМ Академія, 1998.
5. Видатні дослідники української археології. [Уклад. В.А.Рудий. Тексти лекцій. Львів, 2005.
6. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: Підручник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2004.
7. Войцехівська І. Джерела історичної метрології : аналіз первісників та зіставлення даних. Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Вип. 11. Київ. 2004.
8. Герасименко Н. Наукові праці про європейські міри в Україні. Історіографічні дослідження в Україні : Збірник. наук. праць. 2016. Вип. 26.
9. Герасименко Н.О. З історії української метрології: міри об'єму збіжжя й меду. Український історичний журнал. 2014. № 4.
10. Голиш Г. М. Основи нумізматики: Навчальний посібник. Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2002.
11. Гай-Нижник П. Запровадження гривні в УНР і емісійна політика уряду у 1918 р. Київська старовина. 2007. №2.
12. Гнатенко Л Кульбакіна С. "Славянская палеография". Бібліотечний вісник. 2014. № 4.
13. Гаврилюк Н.О. Методика дослідження масового матеріалу з античних пам'яток. Археологія. 2013, № 3.
14. Гаврилюк Н.О., Михальчишин І.Р. Деякі проблеми пам'яткоохоронної справи в Україні (охорона курганів). Археологія. Київ, 2008. №1.
15. Дорофєєва Н. Комаринська З. З історії грошей України. Київ: Національний банк України, Львівський банківський інститут, 2000.
16. Загребя М. Монети України 1992–2017 рр. Київ. 2018
17. Задорожнюк А.Б. Подільські печатки кінця XVIII – середини XX ст. Київ: Софія, 2010.
18. Зварич В., Шуст Р. Нумізматики: Довідник. Тернопіль, Львів: Львів держ. ун-т ім. І.Франка, 1998.
19. Ісаєвич. Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002.
20. Климишин І.А. Календар і хронологія. 5-те вид., доп. Івано-Франківськ. 2002.
21. Кучинко М.М. Археологія в навчально-виховному процесі в школі : методичні рекомендації по використанню археологічних матеріалів на уроках історії і в позакласній роботі. Луцьк : Волин. ін-т удосконалення вчителів, 1979.
22. Михайловський В. Історія, мова, географія: топоніми серед-ньовічного Поділля. Київ: Темпора, 2021. 412 с.
23. Нечитайло, В. В. Михайлов С. Л. Каталог античних монет Скифії,

	Березани, Никонія, Тири, Керкинитиды. Киев: Изд-во Киев, 2000. 24. Нечитайло В. В. Каталог монет українських князств XIV – начало XV ст. 64 с. Киев. 2011 г. 25.Однороженко О. Державна і земельна геральдика і сфрагістика Війська Запорізького: Автореферат дис. канд. істор. н. Київ. 2003. 26. Огієнко І. І. Історія українського друкарства. Київ: Либідь, 1994. 27. Перехрест О.Г. Історична хронологія. Черкаси: Відлуння,1999. 28. Петрик О. Історія монетарного розвитку в Україні. Вісник НБУ. 2007. № 1. 29. Перкун В. Українські сфрагістичні студії 1991–2008 рр.: Стан та перспективи досліджень. Український історичний журнал. 2010. № 1. 30. Фрис В. Історія кириличної рукописної книги в Україні X–XIII ст. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2003. 31. Шологон Л. І. Спеціальні історичні дисципліни: мова та письмо. Конспекти лекційних занять. Івано-Франківськ, 2014. 32. Шуст Р. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні. Київ: Знання, 2007.																						
Обсяг дисципліни (години) та види занять	Денна форма здобуття вищої освіти: лекції (36 год.), практичні заняття (24 год.), самостійна робота (60 год.). Заочна форма здобуття вищої освіти: лекції (10 год.), практичні заняття (6 год.), самостійна робота (104 год.).																						
Система оцінювання результатів навчання	Оцінювання результатів навчання здобувачів здійснюється згідно Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями) від 30.01.2021, №11-ОД. Система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з освітнього компоненту базується на принципах систематичності, комплексності, об'єктивності, обґрунтованості, диференційованого підходу. <table><tr><th colspan="4">Поточний і модульний контроль (60 балів)</th><th rowspan="2">Екзаме н</th><th rowspan="2">Сума</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Поточний контроль</td><td>МКР</td><td>Самостійна робота</td><td>Індивідуальн і навчально-до слідні завдання</td><td>40</td><td>100</td></tr><tr><td>20 балів</td><td>30 балів</td><td>5 балів</td><td>5 балів</td><td></td><td></td></tr></table> Система оцінювання передбачає активну роботу здобувачів вищої освіти впродовж семестру та отримання ними оцінки за практичні заняття, модульну контрольну роботу, самостійну роботу, екзамен, сума яких складає підсумкову рейтингову оцінку за освітній компонент. Поточний контроль. Виведення підсумкового рейтингового балу поточного контролю (r_k) здійснюється за формулою: $r_k = (0,05 \times r_k^c + 0,4) \times \hat{r}_k$ де r_k^c– середня оцінка навчальної діяльності здобувача вищої освіти на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля, тобто частка від ділення суми всіх оцінок на їх кількість (беруться оцінки від 4 до 12, отримані на навчальних заняттях та оцінки, отримані після ліквідації здобувачем вищої освіти поточної заборгованості, а $\hat{r}_k$ – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів навчальної діяльності здобувача вищої освіти за результатами поточного контролю з урахуванням її вагомості. Модульна контрольна робота. Мета її написання – виявити рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти. Модульна контрольна робота складається з чотирьох теоретичних питань, кожне з яких оцінюється у 10 балів. Робота виконується у письмовій формі. До її написання допускаються всі здобувачі вищої освіти. Позитивну оцінку	Поточний і модульний контроль (60 балів)				Екзаме н	Сума					Поточний контроль	МКР	Самостійна робота	Індивідуальн і навчально-до слідні завдання	40	100	20 балів	30 балів	5 балів	5 балів		
Поточний і модульний контроль (60 балів)				Екзаме н	Сума																		
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота	Індивідуальн і навчально-до слідні завдання	40	100																		
20 балів	30 балів	5 балів	5 балів																				

	за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів. Максимально можлива оцінка за модульну контрольну роботу – 40 балів. Такого рівня робота має бути виконана грамотно і акуратно. Відповіді на питання контрольної роботи повинні бути повними, вичерпними, містити власні роздуми і приклади. Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою. Передбачене написання модульної контрольної роботи з використанням платформи для дистанційного навчання Moodle. Контроль за самостійною роботою відбувається у формі перевірки завдань, які винесені на самостійне опрацювання. Максимальна можлива оцінка за самостійну роботу складає 10 балів, мінімум – 6. Загальна оцінка за освітній компонент визначається шляхом сумування кількості балів за поточного контролю, модульної контрольної роботи та самостійної роботи. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з освітнього компоненту здійснюється відповідно до таблиці: Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти <table><tr><th>Рейтингова оцінка з кредитного модуля</th><th>Оцінка за шкалою ECTS</th><th>Екзаменаційна оцінка за національною шкалою</th><th></th></tr><tr><td>90-100</td><td>A (відмінно)</td><td>відмінно</td><td rowspan="3"></td></tr><tr><td>82-89</td><td>B (дуже добре)</td><td rowspan="2">добре</td></tr><tr><td>75-81</td><td>C (добре)</td></tr><tr><td>67-74</td><td>D (задовільно)</td><td rowspan="2">задовільно</td><td rowspan="2"></td></tr><tr><td>60-66</td><td>E (достатньо)</td></tr><tr><td>35-59</td><td>FX (незадовільно з можливістю повторного складання)</td><td rowspan="2">незадовільно</td><td rowspan="2"></td></tr><tr><td>34 і менше</td><td>F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)</td></tr></table>	Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою		90-100	A (відмінно)	відмінно		82-89	B (дуже добре)	добре	75-81	C (добре)	67-74	D (задовільно)	задовільно		60-66	E (достатньо)	35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незадовільно		34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)
Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою																								
90-100	A (відмінно)	відмінно																								
82-89	B (дуже добре)	добре																								
75-81	C (добре)																									
67-74	D (задовільно)	задовільно																								
60-66	E (достатньо)																									
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незадовільно																								
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)																									
Критерії оцінювання знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях	Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12. Початковий (понятійний): - здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів та відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні» (1 бал); - здобувач мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні»; може самостійно знайти відповідь у підручнику (2 бали); - здобувач намагається аналізувати на основі володіння елементарними знаннями і навичками; робить спроби виконання завдань і дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом (3 бали). Середній (репродуктивний): - здобувач володіє початковими знаннями; орієнтується у поняттях і визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні у нього труднощі (4 бали); - здобувач знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з																									

	помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості висновки за алгоритмом, але його висновки не логічні, не послідовні (5 балів); - здобувач розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати матеріал, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами (6 балів). Достатній (алгоритмічно дієвий): - здобувач правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми (7 балів); - знання здобувача досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; виконувати різні види аналізу, його відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати (8 балів); - здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання у деяко змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички (9 балів). Високий (творчо-професійний): - здобувач володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси (10 балів); - здобувач володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності; спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію (11 балів); - здобувач має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою, самоосвітою; логічно та творчо викладає матеріал в усній і письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах (12 балів).
Поточний контроль	Практичні завдання, самостійна робота, модульний контроль
Підсумковий контроль	Екзамен
Локація	Згідно з розкладом